

ТИПИ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ: ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Регіональна бюджетно-податкова система (РБПС) передбачає не просто об'єднання таких елементів, як регіональні бюджети, регіональні податки, збори, пільги, але й механізм специфічних відносин центрального і регіональних бюджетів, податків, використання важелів бюджетного регулювання. Форми регіональних бюджетно-податкових систем похідні від територіальної організації держави і повторюють у цілому структуру та взаємозв'язок адміністративно-територіальних одиниць. Функціями РБПС є:

- закріплення певного порядку руху бюджетно-податкових потоків залежно від територіальної організації суспільства;
- зосередження і використання у загальнорегіональних цілях коштів, які отримані на певній території та надійшли до регіональних бюджетів;
- реалізація регіональними органами влади й управління своїх повноважень в умовах формальної фінансової незалежності;
- самозабезпечення внутрірегіональних соціальних програм;
- формування інфраструктури певної території;
- раціональне використання природно-ресурсного та екологічного потенціалу;
- стимулювання певних регіональних орієнтирів розвитку.

Досвід використання РБПС у багатьох країнах дозволяє виділити такі основні вимоги до них:

- чітка реалізація перелічених вище функцій;
- первинність розподілу витрат, що базується на поділі сфер діяльності при законодавчому регулюванні центральних та регіональних рівнів у цьому процесі;
- перерозподіл доходів, що може базуватись як на певній формі централізації податкових надходжень до бюджетів верхнього рівня та подальшому їх перерозподілі до вищестоящих бюджетів, так і різних варіантах трьохрівневої структури РБПС; в умовах останньої

розподіл основних податків має такий вигляд: земельні – нижній рівень; майнові – середній; прибуткові – верхній рівень;

– реалізація політики вирівнювання з метою підтримання окремих регіонів при наявності об'єктивних і законодавчо закріплених передумов перерозподілу коштів з одного регіону до іншого.

Залежно від механізму використання регіональних бюджетно-податкових систем і особливостей співвідношення елементів, що їх складають, існують різні види систем.

1. Пліуралістична система (США) характеризується стабільністю бюджетно-податкових відносин держави і регіонів. Фактично штати мають рівні права в цій сфері з федерацією в цілому, тому на рівні федерації і в штатах існують ідентичні за найменуванням податки (прибутковий податок з населення та з корпорацій). Найбільш принциповим обмеженням податкових прав штатів є заборона на введення окремих непрямих податків, що перешкоджають свободі торгівлі між штатами і заборонені Конституцією США. Саме тому середня ставка податку з продажу, що забезпечує до 30% бюджетних надходжень, становить по штатах близько 4% у роздрібній ціні. Прямий перерозподіл коштів між штатами практично відсутній, при цьому Конгрес відповідно до розд. 8 ст. 1 Конституції США має право фінансувати витрати тільки на “загальне благоденство США”, що також перешкоджає перерозподілу коштів між регіонами.

2. Регламентована система (Німеччина). Конституція визнає рівноцінними потреби федерації, земель і общин у грошових коштах та передбачає приблизно однакову частину податкових надходжень у доходну частину бюджетів різних рівнів. Уся сукупність податків поділяється на дві групи: власні (закріплені, що надходять повністю до відповідного бюджету) і загальні (розподіляються за нормативами між бюджетами). Основу власних податків федерації складають акцизи і мито; основу податків земель – помайновий податок, податок зі спадщини і дарувань, податок з власників автомобілів; основу податків общин – поземельний та промисловий. До загальних податків належать: прибутковий (розподіляється між федерацією, землями та общинами у такому процентному відношенні – 42,5:42,5:15); корпораційний (між федерацією і землями поділяється

на рівні частини); ПДВ (пропорція дуже рухома, але варіює між федерацією і землями на рівні 65:35%). За рахунок сукупної частини земель здійснюється вирівнювання, при якому 75% цієї частини зараховується до бюджетів земель пропорційно кількості населення, а 25% перерозподіляється залежно від обсягів податкових надходжень до бюджету землі. Землі, в яких доходи вище цієї норми, перераховують певні суми землям з доходами нижче норми, при цьому відхилення від норми не повинно перевищувати 5%. Основи податкової системи законодавчо закріплені на федеральному рівні, і землі не можуть змінювати ставки та механізм основних податків.

3. Централізована система (Австралія). Австралія – високоцентралізована у фінансовому відношенні держава. Характер цієї централізації сформувався ще під час Другої світової війни після введення у 1942 р. єдиного оподаткування, яке змінило конституційно гарантовані права штатів. Фактично з цього часу федеральний рівень влади отримав повноваження використовувати будь-які форми оподаткування, а штатам заборонено податкові коректування. За відсутності податкових надходжень до регіональних бюджетів федеральний рівень широко використовує систему субсидій штатам, розмір яких визначається в умовах жорсткого фінансового контролю за їх видатками. Спеціальна комісія по субсидіях має право коректувати їх залежно від ситуації. Незважаючи на федеральний устрій, у сфері регіональної бюджетно-податкової системи Австралія значною мірою нагадує унітарну державу.

4. Конфедеративна система (Швейцарія). Конфедеративному устрою повною мірою відповідає і РБПС Швейцарії. На федеральному рівні головним чином реалізуються міжнародні функції, які відповідно коректують її податкову базу і акумулюють надходження за рахунок акцизів та митних зборів. Основна кількість податків перебуває в компетенції кантонів, які і несуть відповідальність за проведення внутрішньої політики. Вирівнювання регіонів здійснюється значною мірою за рахунок міграції населення і коштів, а останнім часом і надання субсидій з федерального бюджету. Особливістю Швейцарії є те, що рішення про введення будь-якого податку або нових ставок з кантонів приймається шляхом референдуму, який обмежує можливості кантональної влади щодо самостійного коректування податкової системи.